

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Qiryah ne'emanah

kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer Yesha'yah

Shelomoh ben Yitshaq

Fyorda, 5567 [1806/1807]

כה

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9839

ישעיה כד כה

נפתחו בירעשו מוסדי ארץ : (יט) רעה התרעעה רארץ פור
התפוררה ארץ מוטתה מוטטה ארץ : (כ) גועתנו ארץ בשכור
יהתנודרה במלונה וכבד עליה פשעה ונפלה ולא הוסיף קום :
(כא) והיה ביום ההוא יפקד יהוה על צבא המרום במרום ועל
מלכי האדמה על האדמה : (כב) ואספו אספיה אסיר על-בור
וסגרו על-מסגר ומרב ימים יפקדו : (כג) והפרה הלכנה ובוששה
החמה פי-מלך יהודה צבאות בהר ציון ובירושלם ונגד
זקניו כבוד :

כה (א) יהודה אלהי אהה ארוממה אודה שמך פי עשית פלא
עצות מרחק אמונה אמן : (ב) פי שמך מעיר לגל קריה

בצורה

ר ש י

(יט) רועה התרועעה • לשון שצר כמו (תלים ז') • תרועס נשצט צרזל •
פור התפוררה לשון פיהורין : (כ) כמלונה • סוכת נוצרים שצרחש החילן :
(כא) נצח המרום • יפיל שרי' תחלה : (כב) ואוספו • חסיפה שהיא
נרעתם להבנים אסיר א צור המוכן לו מחוייבי גיהנם לגיהנם : וסגרו על מסגר •
הם שצעה מדורי גיהנם : ומרוצ ימים יפקדו • עונות ימים רבים יפקדו עליהם
וזכו שיסד הקלורי (בסילוק של יוגר דפרשה זכור) לרוב ימים להמנות לחשוב
להם חשבות : (כג) וחפרה הלכנה וגומר • תרגום יונתן ויבסתון דפלחין
לסיהרא ויתכנעון דסגדין לשמשא :

כה (א) עזות מרחוק אמונה אומן • עזות שיענת מרחוק לאברהם בצרית
בין הצתרים : אמונה אומן • אמונה גאונת אומן כמו אוכל אוכל
ואינו לשון פועל אלא לשון מופעל אבוירמוי"ט בלע"ז (בכ"י אבירמוי"ט, הוא
אפירמוי"ט בל"א טרייחליכע בעקרעפטיוגונג) : (ב) כי שמת •

הר

מכלל יופי

אפיתיעל נחליו לחם • (יא) ערבה • פועל מערב , כלומר חשכה • (יב) ושאייה •
פירושו ובשאייה • (יג) כנוקף • שם , ופירושו כחביטת עץ זית • (יד) צהלו , כש
יפלו , עבר במקום עתיד וענין עליוות • (טו) בארים • פי' בעומקים , כמו (בראשית
י"א) וואור כשדים , ומה שאמר באורים , כי רוב הערים הם בעומקים לא בהרים • וס'
מפרשים , בערים ענין אש , כמו לכו צאור אשכם , והטעם כי היה המנהג בהתחדש באלה
חידוש גדול , יעשו כל הלילה אורים גדולים , להודיע למרחוק • (טז) רזי לי • שם ,
יוד' רזי למ"ד הכועל , כי"ד נקי • קלי , בלי , ובא מלעיל , מפני מלת זעירא אשר
בכדו , ענין כחש וחסרון ואיבוד • ובשורה רזה פי' הריק"ס , רזי לי , מענין וכל זה לא אנט'
יך , אשר הנביא , דבר סוד היא אלי , שיגלי כל יושבי הארץ • (יט) רעה • מלעיל •

כי

דען דער העהע פֿענסטער זינד געעפֿענט , עם בעכען דער ערדע פֿפֿילער !
 (יט) נון וואַנקעט זיא — דיא ערדע! — ווירד צעדשפּליטטערט אונד צערמאַלמעט .
 (כ) זיא טוימעלט , וויא בעטדונקנער — שלאַטטערט , וויא איינע היטטע ;
 פֿערברעכען ליגען שווער אויף איהר , זיא פֿעללט — ערהעכט ויך ניממער מעהר .
 (כא) יענעס טאַגעס זוכט דער עוויגע דעס היממעלס העער אים היממעל היים ,
 אונד דער ערדע קעניגע אויף ערדען . (כב) זיא ווערדען , אין הויפֿען געוואַממעלט ,
 געשלאַססען אינס געפֿענגניס געפֿיהרט , אין קערקער געשפּעררט — נאך לאַנגער
 צייט ווידער בעדאַכט . (כג) דאַן עררעטהעט דער מאַנד , דיא זאַננע שעמעט
 זיך ; דען דער עוויגע צכאות טהראַנט אויף דעם בערג ציון , אין ירושלים — פֿערֿ
 העררליכט אין זיינער פֿירשטען געגענוואַרט .

כה (א) עוויגער , רוא ביסט מיין גאָטט ! ריד ערהעבע איך , פּרייזע ריינען
 נאַמען , דען רוא טהוסט וואונדער ; דיינע ראַטהשליססע פֿאַן פֿערנען
 צייטען הער זינד פֿעסט אונד וואַהרהאַפֿט . (ב) פֿירוואַהר ! דוא וואַנדעלסט
 שטאַרט אין שטיינהויפֿען , פֿעסטע בורג אין שוטט ; דער פֿרעמדען פּאַלאַסט —

ער

כ א ו ר

ימטר על רשעים פחיס , אשגפרית , ורוח זלעפות מנת כוסס , ותגעש ותדעש הארץ וגו' ,
 (סס י"ח מ' וכו') , ודומיהס רבים . (יט) רעה החרועעה . ענין שבר , וכן פור
 התפורה , כמו (מהלות ע"ד) אתה פוררת בעוד ים , וכל הכפל לחוק הצרות הגדולות , שתהיינה
 בעת ההיא . (מדברי רד"ק) . מוט החמוטטה . ענין נטיה ומועדה , כמו מטו ממלכות
 (מהלות מ"ו) , ומקראמסורס הוא , כי בתתל' תרעד הארץ ותמעד , ואחר כן תשבר ותתרוץ .
 וכן תרגס הכסדי : מועתווע ארעא , מנד תנוד ארעא , פרוק תתפריק ארעא , ועל פי זה
 תרגמתי אשכנזית . (כ) והחנודדה כמלונה . סוכת שומר הכרמים , שעושה סוכתו כהר ,
 ושומר משס כל הכרמים , ואותה הסוכה היא עשייה מעצים קלים , כי אין לה קבע , כי אין
 השומר יושב בה , אלא כל זמן שהענבים בכרמים לשומרם , ואותה הסוכה נקראת מלוכה , לפי
 שנס בלילה לן שס השומר , וכשהרוח מכה באותה מלוכה , היא מתנוודת אילך ואילך . (מדברי
 רד"ק) . (כא) צבא המרום במרום . דרך משל על מושלים תקיפים , כמו שאמר הכסדי :
 חילותא תוקפיא , דיתנין בתוקפא . (כב) ואוספו וגו' . כוונת הכניא , שמלך אשור ומוחכו
 יטנו סני רב , ויוליכוס אסורים בזקיס אל בית הסוהר , ושס יהיו האסירים סגורים בדלתות
 צרול יכשת , עד עלות על רוח המלך , לפקדס ולשלחם חפסי לכפסס . (כג) וחפרה וכו' .
 שייעור המקרא , שיזפיע ה' יקר הודותפארתו על ירושלים , עיר קדשו , ולא יהיה לה עוד השמש
 לאור יומס , והירח לנגה הלילה , כי יחשך אור שניהס נגד יפעת כבוד מלך על כל הארץ
 כי וגו' . ארי תתגלי נבורתא דה' כנאות בטורא דציון ובירושלם , וקדס סני עמיה ביקר ,
 (הכסדי) . וכן תרגמתי .

כה (א) ה' וגו' . פה שר הכניא שיר תודה לאלהים , על כי הושיע את עמו מיד מלך
 אשור , והשיר הזה הולך עד פסוקי' . כי עשייה פלא . וינא מלאך ה' ויכה במחנה
 אשור וכו' (להלן ל"ז ל"ו) . עצות מרחוק . ענות שיענת , אתה ה' , מימי קדס , מעתים
 רחוקות . אמונה אומן . נתקיימו קיוס חוק , כמו רעים ונאמכים (דברים כ"ח) , שפירוש
 חוקים וקיימים , וכן (למעלה מזה כ"ב כ"ג) נמקוס נאמן , חוקיקיים . (רד"ק) . ועל פי
 זה תרגמתי . (ב) כי וכו' . הטעם , כמה ערים ישתו , צבא גל' זמנו , ובדברי ר' משה
 הכהן , על ימי סנחריב . (ג' עורא) . ארטון זרים מעיר . ויהיה כשנת מעיר . (רד"ק) .
 וכן

הרגום אשכנזי

ער איזט אויס דער שטאדט הינוועג , ניממער מעהר ווירד ער ערכויעט ! —
 (ג) דרום פֿערעהרען דורך מעכטיגע פֿעלקער , געוואלטיגער נאציאָנען שטעדטע
 עהרפֿירכטען דרך . (ד) יא , הוא כיסט דעם ארמען שטיצע , דעם דירפֿטיגען
 צופֿלוכט אין דער נאָטה — אָבדאָך פֿאַראונגעוויסטער , שאַטטען פֿאַר היצע —
 וואָן טיראַננען וויטהען , וויא וועטטער ווידער דיא וואַנד . (ה) וויא היצע אין
 דיררעם לאַנדע , דעמיטהיגסט דווא דער פֿרעמדען אונגעשטים ; וויא זאָננען
 בראַנד דורך שאַטטיגע וואַלקע , ווירד טיראַננענוואוסה גערעמפֿט .
 (ו) דער עוויגע צבאות בערייטעט דאָן אַללען פֿעלקערן אויף דוועם בערגע אין
 פֿעטטעם מאַהל , ריינען טראַנק , מאַרקיעס פֿעטט , פֿאַן העפֿען געלייטערטע
 געטרענקע . (ז) ער צערניכטעט אויף דוועם בערגע דיא היללע , דיא אַללע
 פֿעלקער

ב א ו ר

וכן תרגמתי . (ג) על כן יכבדוך וגו' . הנמלטים , לאו הרחוקים , כאשר ישמעו . (ד)
 עזרא . (ד) כי לאמת , והכיס כן . היות וכו' . אתה , לאוישראל , הוצעתנו מכף
 מלך אשר , כיתמיד אתה משען ומנטח לדלי כחולעאוקים , אס יסערו ויהמיו נגדס האזורים ,
 כרעש המרעיש בחוית קיר . מחסה וגו' . דמה הנרות לזרס מים ולחורב השמש , והאל היה
 מחסה וכל להם , שלא כלו . (מדברי רד"ק) . (ה) כחורב וגו' . שמינש הזרעיס להתמולל ,
 כן תכניע שאון זרים . (רש"י) . בציון . בארעא לחיא . (הכסדי) . וכן מתורגס . חורב וכו' .
 שיעור המאמר הוא : כמו שחנכות ותשקוט חמימות השמש השורפת , נעלות ענן מכל צאמים ,
 לקרר האויר , כן תכניע , אל גבור ! את המית חמת עריצי גוים , הנאים לכלות את עמך
 ישראל . וכן כראה דעת רד"ק וראב"ע ז"ל . אבל רש"י ז"ל כתב : " כשהמים מתקשרים בענן
 " עב , נימי השרב , שהכל שמים בו , כן יענה שיר הנדיקים על זמיר עריצים ומפלתן .
 " זמיר לשון לא תזמור (ויקרא כ"ה) " והנה דחק הרב ז"ל בשימוש הבי"ת במלות כלל עב ,
 והסיבה למלח סורב שלפניה , בהפך אותיות השמש , ואני תרגמתי כפירוש הראשון הנראה
 ליקרוכ לפסוטו של מקרא . והכסדי תרגם לפי הכוונה בלבד , ואמר : " כטלל כיף מקה
 " בארעא משלהיא , כן יח רווחא לנדיקיא , כד ימאכין רשיעיא " ואין להאריך . זמיר
 עריצים . כמו שאין זרים , מנורת זמירות . (ז' עזרא) . ועל פי זה תרגמתי אשכנזית .
 יינה . עכין כניעה , כמו (שמות יו"ד) לענות מכני , והעריצים הם הגוים . (רד"ק) .
 (ו) בהר הזה . הוא גיין . (ז' עזרא) . משחה שמנים . מאכלים שונים . משהה
 שמרים . משחה (נקי) משמרים , והטעם , יין מוויקק משמרו , שהוא טוב לשמות .
 וכן מתורגס . שמנים מוכחים . מנורת ומוט עלמותיו יאוקה (איוב כ"א) , והוא מנכין
 הכבד הדגוש . (מדברי ר' עזרא) . שמרים מווקקים . משקים מווקקים משמריהם , ומתוקים
 לשמות . ועל פי זה מתורגס כל"א . ושיעור המקרא לפי הנמשל , שבאבוד מנחה סמכריב לפני
 ירושלים , ישמחו וישיבו כל הגוים , כי הוא הניק להם , והחריב את ארנס . (ז) ובלע .
 ענין השחפה , כמו (תנזקוק א') כבלע רשע נדיק ממוני , והדומים להם . (רד"ק) . בהר
 הזה . וגו' . שיעור המקרא , שהקב"ה ישחית ויכלה את מלכות סמכריב מלך אשר , שהיה
 מושל על כל העמים , ורדה אותם באף ובחמה . פני וכו' . אפי רבא , דרב על כל עממיה
 ואפי מלכא , דשליט על כל מלכותא . (הכסדי) . הלוט . הכיסוי . הלוט על כל העמים .
 המכסה את כל העמים , הלוט , כמו (מלכים א' י"ט י"ג) וילט פניו , הנה היא לוטת בשמלס
 (שמואל א' כ"א יו"ד) . (רש"י) . והנה הלוט הראשון הוא גם מכחי העי"ן , על משקל אור ,
 וום , והאני הוא פעול מנכין הקל , מנחת הנזרה , ומחלף השיר"ק לחול"ס , לזוג המלות ,
 זה טעם הפסיק בין שתי המנות האלה . והמסכה . כמו (להלן כ"ב כ') והמסכה נראה
 והיא

בצורה למפלה ארמון זרים מעיר לעולם לא יבנה : (ג) על-בן
 יכבדוה עם עז קרית גנים עריצים יראוה : (ד) כיהיית מעוז לדל
 מעוז לאביון בצר-לו מחסה מורם צל מחרב פי רוח עריצים כורם
 קיר : (ה) כחרב בציון שאון זרים תכניע חרב בצל עבזמיר עריצים
 יענה : (ו) ועשה יהודה צבאות לכל העמים בהר הזה משתה
 שמנים משתה שמרים שמנים ממחים שמרים מוקקים : (ז) ובלע

בהר

ר ש י

הר שער ויעיר לגל : ארמון זרים מעיר * מעון שעשו בעירך שהחריבות
 תחן ארמונותה חורבן אשר לעולם לא יבנה : (ד) מחסה מורם * כיסוי
 חוהל להגיל מורם וכל להגין מחורב ומהו אותו זרם הוא רוח עריצים כי רוחם
 דומה לזרם שטוף בקיר ומפילו : (ה) כחורב ציון * צעת יוצג שמיצג
 הזרעים להתמולל כן תכניע שאון זרים : חורב בגל עב * כשהמים מתקשרים
 בענן עב צימי השרב שהכל שוחים בו כן יענה שיר הדיוקים על זמיר עריצים
 ומפלתן * זמיר לשון לא תזמור * ויקרא כ"ה : (ו) ועשה ה' צבאות לכל
 העמים * כשיבואו לצבא על ירושלים : משתה שמים שהם סבורים שיהא נוח
 להם כשמן יספוך להם למשתה שמרים : שמים מוחים * נוחים ושמים כמות
 ענמות יהיה שמרים מוזקקין מכל מוקקה שון ויון שלא יהא שם אלא שמרים
 לצדם וכל זה במלתמות גוג ומגוג : (ז) הלוט הלוטיו הלוט על כל העמים *
 המכסה

מכלל יופי

כי ה"א נוספת , והוא מקור , ענין שזר * (כב) אספה * כל עם ה"א צמחיכות *
 אסיר * חסר כ"ף הדמיון * ופירושו כאלסיר * (כג) הלבנה * היא הירח * ונקראת כן ,
 לפי שהיא נראית לבנה * ובושה * מלרע *
כה (א) אמונה , אמין תחסר וי"ו החבור כמו שמש ירח עמד זכולה , ופירושו קיום
 וקיום והכפל לרוב הקיום ופירושו צדקו , ובפירושו הענות שאמרת מוזמן רחוק על ידי
 נביאך נתקיימו קיום חזק וזהו אמונה אמין כמו וכלמיים שפירושו חזקים וקיימים , וכן במקום
 נאמן חזק וקיים : (ב) למפלה , שם נצד"י הפ"א : מעיר , פירושו יהיה נשנת מעיר :
 (ד) מחסה , בא"ל * לבדו : רוח עריצים , ענינו כעם כמו אל תנהל ברוחך לכעום
 כל רוחו יוציא כסיל הטפות רוחי : (ה) כחרב ציון , כחום במקום ליה שהיא צרה שאין
 לה הכחה כן תכניע שאון זרים הכנעה בלי תקומה * ופירושו חורב בגל עב כמו מי ששכב במקום
 חס ואחר כך בא במקום קר זהו בגל עב שלא יכול לסבול כן יענה יכניע זרים עריצים עד שלא
 יוכלו לקום * בציון שם נשקל רצון עבן חורב ומדבר : זמיר עריצים יענה , פירש רבי
 יונה יוענין וכרמך לא תזמור שהיא ענין כריתת הזמורה , ופירושו יענה כמו יקרא כלומר יקרא
 הקדוש ברוך הוא לכריתת העריצים , והנכון לפרש יענה יכניע כמו לענות מפני ופירושו
 הכריתה שתבא מאת ה' תכניע העריצים ויהיה זמיר בלתי סמוך , ויתכן שהוא מענין עת
 שאמר הגיע ופירושו הזמיר ולקענוב שמתעננים בו העריצים יבניב אותם : (ו) שמיים ,
 ענין

ישעיה כה

בְּהָר הַזֶּה פָּנִי הַלּוֹט וְהַלּוֹט עַל-כָּל הָעַמִּים וְהַמַּסְכָּה הַנְּסוּכָה עַל-
כָּל-הַגּוֹיִם : (ח) בְּלַע תְּמִית לְנֶצַח וּמַחַה אֲדָנִי יִהְיֶה דְמָעָה מֵעַל
כָּל-פָּנִים וְהָרַפְתָּ עִמּוֹ יָסִיר מֵעַל כָּל-הָאָרֶץ כִּי יִהְיֶה דְבָר : (ט) וְאָמַר
בַּיּוֹם הַהוּא הִנֵּה אֵלֶיבוֹ זֶה קוֹיָנוּ לוֹ וְיֹשִׁיעֵנו זֶה יְהוָה קוֹיָנוּ לוֹ נְגִילָה
וְנִשְׂמָחָה בִּישׁוּעָתוֹ : (י) כִּי-תִנוּחַ יְדֵי-יְהוָה בְּהָר הַזֶּה וְנִדְוֶשׁ מוֹאָב
תַּחְתּוֹ כְּהַדְוֶשׁ מַחְבֵּן בְּמִי מְדַמְנָה : (יא) וּפְרַשׁ יְהוָה בְּקִרְבּוֹ כְּאִשֶּׁר
יִפְרַשׁ הַשְּׂחָה לְשַׁחֹת וְהַשְּׁפִיל גְּאוֹתוֹ עִם אַרְבּוֹת יָדָיו : (יב) וּמִבְצָר
מִשָּׁגֵב הוֹמְתִיךָ הַשַּׁח הַשְּׁפִיל הַגִּיעַ לְאָרֶץ עַד-עֶפְרָיִם : כו (א) בְּיוֹם

כמו קרי ר ש י

המכסה את כל העמים הלוט כמו וילט פניו (מלכים א' י"ט) הנה הוא לוטס
בשמלה (שמואל א' כ"ח) : המסכה • לשון נסיכות ושררה : (ח) בלע
המות • יבסנו ויעלימונו עולמית מישראל : (ט) אמר עמו ביום ההוא הנה
וגו' : קוינו לו וישיענו • היינו מקוים לו שישיענו : (י) כי תנוח יד ה'
גבורתו של מקום : ונדוש • יסא נידס : תחתיו • במקומו • ונדוש כמו ונרוך
הגלגל (סס י"ד) : מתנן • תנן : מדמנה • טיט וכן לדומן על פני האדמה
(ירמיה ט"ו) : (יא) ופרש ידיו • ישבר ידיו ורועותיו בספוק כפיס בבכי :
השוחה • השט במים : לשחות • לשוט וכן מי שחו (דחזקאל מ"ז יו"ד) •
והשפיל את גאותו • עם ארבות ידיו : לשון וארצ לו (דברים י"ט) ותירגס
יונתן אשיות ידוהי מקום שהוא שם לו ידים לארצו והם מגדלים גבוהים אשיות
חומות ומגדלים כמו (ירמיה ג') נפלו אשיותיהם : (יב) משגב חומותיך •
למוחב הוא חומר :

מכלל ינפי

ענין שומן או מענין שומן זית : מוכחים , מענין שומן ואם אינו משרשו כי שרשו מוחה :
(ז) ובלע , ענין השחחה וכן בלע המות לנצח כבלע רשע נדויק ממוט והדומים להם :
הלוט הלוט , הראשון והשני פעול כמו והמסכה הנסוכה וכל בחול"ם תמורת האור"ק
ולזוג המלות ה' בחול"ם , כי כן מנהג הלשון במקשות , ובפירושו או הוא תואר ר"ל לומר
השני , ענינם הסתר וכיכוי : והמסכה הנסוכה , ענינו ההסתר והכיכוי והוא שם לבגד
שמכסים בו על המטה : (ח) בלע המות , ישחית ויבעל המות : ומחה , ענין קניח :
(י) ונדוש , עבר מנפעל ענין דיסה : החתיו , פירוש במקומו וכן תרגם יונתן באתריהו :
כהדו"ש , באור"ק במקום חול"ם כי האור"ק והחול"ם מתחלפים בכמה מקומות והוא
מקור ממוט • מרמנה , האשפה ענמה כי כן דרך להטיל תנן באשפה ולהלך עליה עד
שתחדש ותעשה דומן : [ובשרש דמן פירש הריק"ם מדמנה שם עיר שהיתה למוחב כמו שאמר
גם מדמן מדמי , ופירושו ונדוש מואב במקומו בני מדמנה כמו שדגים התנן ל"ט] :
(יא) השחה לשחות , ענין השחחה היא השיטה על פני המים נדא"ר בלע"ז : ארבות ,
מענין וארצ לו ופירושו והשפיל גאותו על ידי אותה המארכים לו במקומותיו , או הם אכילות
הידים

תרגום אשכנזי פה

פֶּלְקֶעֶר אֹמְוִינְדֶעֶט — דִּיא דַעֶקֶקֶע , אִיבֶער אַלְלֶע נֶאָצִיָאָנֶען גַעֲדַעֶקֶעט .
 (ס) דַער טָאָד פֶּעֶרשְׁלִינְגֶט זִיא עֹוִיגְלִיךְ ! — גַאָטֶט , דַער הַעֶרֶר , ווִישֶט דִיא
 טַהֲרַעֲנֶען פֶּאָן יַעֲרֶם אָנְגַעוִיכֶט — רִיטֶט זִינַעם פֶּאָלְקֶעס שְׁמַאָךְ פֶּאָן דַער גַאָנְצֶען
 עֲרַדַע הַיְנוּעַג . דִים דַעם עֹוִיגֶען אֹרְטֶהִיל ! (ט) יַעֲנֶם טַאָגֶעס זִינְגַעט טַאָגֶן :
 „זִיה׳ , עַר — אֹנְוַער גַאָטֶט ! ווִיר הַאָרְדֶטֶען זִינְעַר — עַר הַאָלְף אֹנֶם ! —
 „עַר — דַער עֹוִיגַע ! ווִיר הַאָפֶּטֶען אֹיף אִיהֶן — לַאָסֶט נֹון אֹנֶם פֶּרַעֲהִילִךְ
 „זִיין , זִינְעַר הִילֶפֿ׳ אֹנֶם פֶּרִיעֶן !“ — (י) פֶּירוּוַאָהֶר ! דַעם עֹוִיגֶען הַאָנְדֶר
 דֹוהֶט אֹיף רִזַעֶם בַּעֲרַגַע ; כֹּוֹאֶב ווִירד אֹיף זִינְעַר שְׁטַעֲלַע צַעֲרֶשְׁטַאָמֶפֶּט ,
 זִיא שְׁטַרַאָה אִין קַאָטֶה . (יא) עַר (דַער עֹוִיגַע) בְּרִיטֶעט זִינַע הַאָנְדֶר אִיבֶער
 אִיהֶן אֹיִם , ווִיא דַער שׁווימְמַער , ווַאָן עַר שׁווימְמַעֶן ווִילֶל ; בִּיגֶט זִינַעֶן שְׁטַאָלִין ,
 אָמַמֶט דַען צִיגַעֶפֿינְגֶערן זִינְעַר הַעֲנַדַע . (יב) דִינַע פֶּעֶסֶטֶען , הַאָהַעֶן מוִיעֶרן
 בִּיגֶט עַר , נִירִיגַעט זִיא — שְׁטִירֶצֶט זִיא צו בַאָרַען , אִין דַען שְׁטוִיב .
 כו (א) יַעֲנֶעֶם

ב א ו ר

והוא ענין סכך וכוסוי , כמו (שמות ל"ז) קצות הכסך . (ח) בלע המוח . יבלע אותה .
 (ראב"ע) * הנה לדעתו ז"ל שיעור המחמר , שהמות יבלע את סכמריב ומחנהו , שהם זה סוי
 המכסה את פני כל הארץ , הנזכר בפסוק הקודם , ועל פי זה תרגמתי אשכנזית * מעל כל
 פנים * כי דעות גדולות עשו לכל * (הכ"ל) * וחרפת עמו וגו' * החיובים והגיד פוס ,
 אשר חרפו שרי מלך אשר את חוקיה ואת עם יהודה , ראה מלכים ב' (י"ח י"ט וגומר) *
 (ט) ואמר * דבק עם מלת עמו * (ן' עזרא) * הנה וגו' * ה' הוא אליהו ! אכחט
 קיינו לו , והוא הושיענו ! תמיד חכינו לו , ועמה אשר מלטנו מחף אייביו , כהיה שמים
 ושמים בישועתו ! (י) כו וכו' * ארי תתגלי נבורתא דה' בטורא הדין * (הכסדי) *
 בהר הזה * על הר ציון * ונדרוש מואב * שבאו לעזר את הנזרים על ציון * (ן' עזרא) *
 בהרוש מחבן * כמא דמתדש תננא * (הכסדי) * כמו מדמנה * כן הוא בקרי , והוא
 כמו נמדמנה , שהוא דומן , כי אותיות כל"ב המשמעות יחוספו לפעמים בההנהרה כ"ן ,
 כמו כי תלך נשוא (להלן מ"ג ב') , למו חרב (איוב ל"ז) , ודומיהם , והמלה כמו
 להשוות הדברים (קאמפאראטיף) , כנודע למדקדקים , אבל הכתיבה הוא בני מדמנה ,
 שהוא מים מלוכלכים , הנחלים מן האשפה * (יא) ופרש וגו' * יופרים מקת נבוגיתיה
 ביכיהון * (הכסדי) * הנה לדעתו המחמר הזה הוא מוסב על השם הנזכר בפסוק שלפני זה ,
 ואליו הסכימו רד"ק וראב"ע ז"ל , וכן תרגמתי , אבל לדעת רש"י ז"ל הוא מוסב על מואב ,
 עיין בפירושו * כאשר יפרש וכו' * האדם השט במים , יפרש ידיו בכל כמו * (רד"ק) *
 והשפיל גאותו * גלות מואב * (ן' עזרא) * ארבות ידיו * אין לו אח , וטעמו לפי
 מקומו , ומפרשים הוציאוהו מגורת עושה ארבות (מלכים ב' ז' ב') , בדרך רמזקה * (הכ"ל) *
 ולדעת רד"ק ז"ל ארבות ידיו הם אזילי הידים , אבל לא הביא ראיה לדבריו , ורש"י ז"ל דמק עבמו
 מאוד בביאור המלה הזאת , עיין בדבריו * ואמר חכם אחד , שגלת ארבות היא מלשון הערב ,
 שנה נקרא (ארבאן) האצבע הסמוך לגודל , הנקרא אצבע בלשן חכמינו ז"ל , (צייגַעַג
 פֿינגַער) , ויהיה אם כן כוונת הנביא , שהקב"ה יסביל גאון מואב ואצבעות ידיו , אשר הרכס
 צם , לחרף את ישראל , ולהמליצן בהם , וכמו שאמר גם ורמיהו הנביא נבואת מואב (סס
 מ"ח כ"ז) : ואם לא השוק היה לך ישראל וכו' , והרמזיה באצבע היא למעמים ללעג ולקלס ,
 כאשר יאמר גם האשכנזי (מיט פֿינגַערן אֹיף יַעֲמַאֲרַעֶן דִיטֶען) * וע"פ הדברים האלה
 תרגמתי * (יב) הומוחיד * הכ"ף כנגד מואב * (ן' עזרא) * השח השפיל * הטעם ,
 כי כבד השם , נבוא סכמריב * (הכ"ל) *
 כו (א) ביום

הרגום אשכנזי

כו (א) יענעס טאגעס זינגט מאן פֿאלגענדען געזאנג אים לאַנדע יהודה :
 „ פֿעסט איזט אונזרע שטאָרט ! אויף הייל געגרינדעט מויער אונד פֿאַר
 „ מויער ! — (ב) עפֿענעט דיא טהאַרע ! עם ציהע הערדין — דאָן טוגענדהאַטע
 „ פֿאַלק , דאָן דיא טרייע בעוואַהרטע ! (ג) פֿערטרויענספֿאַלל וואָר זיין זיין —
 „ אַ שיצע עם , פֿערלוייה איהם דעם פֿרודענס פֿיל ! דען אויף דוך פֿערלים עם
 „ זיך . (ד) פֿערטרויעט אויף גאַטט פֿיר אונד פֿיר ! דען אין ייה , דעם עוויגען ,
 „ אזוט דער וועלטען שטיצע ! — (ה) פֿירוואַהר ! ער בייגט דער האַהען , פֿעסטען
 „ בורג בעוואַהנער — ער נידריגט זיא , שטירצט זיא צו באַדען , לעגט זיא אין
 „ דען שטויב . (ו) דער אַרמען פֿיסע צערטרעטען זיא , דיא פֿוסוואַהלען דער
 „ דירפֿטיגען . (ז) געעכנעט איזט דער גערעכטען וועג ; דוא , אַללגערעכטער !
 „ מיסעט

ב א ו ר

כו (א) ביום ההוא * ביום מפלת סנחריב * יושר וגו' . השיר הזה הוא שיר תודה
 לאלהים על נפלאותיו , אשר עשה , להניל את עם יהודה מכף מלך אשור אויבם , והולך
 עד פסוק כ' . וכפי הנראה הוא שיר מקהלות (וועקסעלגעזאנג , וועטטגעזאנג) ומיוסד
 שומר למחלקותיו בשני כמות (קערע) , זאת אחר זאת , באופן שהכתה האחת תשורר :
 עיר עולכו , עד וקל , והשנית תענה : פתחו שערים וגו' , וכן תתלפנה הכתובת , לשורר
 פסוק אחר פסוק , ואולי התחברו שתיהן יחד בכל מאמר כולל ענין כללי , אשר עליו תשוב
 כהכת המשורר ביחוד , כוונת מאמר בטחון וגו' , אורח לנדיקיכו , ה' צנר פקדון וכו' .
 ועיין ימה הענין בבאור הרמב"ן ז"ל לשירת הים (שמות ט"ו) , ובספר זמירות ישראל להחכם
 ר' יואל ברי"ל ז"ל (כ"ד ו"ד , פ"ה א') . עיר עז וגו' . אנשי יהודה ישרו ויאמרו : עירנו
 ירושלים תקיפה וצנורה היא , ואלהים יסד ביצועתו חומותיה ומיליה * ישועה * חסר צי"ת
 השימוש , והצ"ח ככה * ישות * ענין מבצר וחוק , כמו השמות (תהלות י"א ג) , עיין גם
 בבאור החכם ר' יואל ברי"ל ז"ל . וחל * היא החומה הקטנה שלפני החומה הגדולה , ובדברי
 רנ"ל , מאי חיל וחומה (איכה ב' ח) ? אורח ובר אורח * (מדברי רד"ק) * וכן תרגמתי אשכנזית *
 (ב) פתחו וכו' , קריאת המליץ הקדוש א אנשי ירושלים : פתחו את שערי העיר הקדושה !
 ויבואו גם הנדיקי , אשר שמעו בקול ה' . שומר אמונים * שמרו עצמם בכל עת , להיות
 נאמנים לה' ולתורתו הקדושה * והנה כל המאמר הזה הוא דומה מאד לדברי נעים זמירות ישראל
 בספר תהלות (ק"ח י"ט ב') * (ג) יצר וכו' * שהיה המודק על הקב"ה , ונשען עליו בחזקה ,
 שלא זו מאמונתו בשביל שם אימה יסודין , תגור שיהא לו שלום , כי כך היה בשות , לפיכך
 הגון לך לנצרו * (רש"י) * ועל פי הרב ז"ל תרגמתי אשכנזית * שלום שלום * הכפל לחוק
 השלום * (מדברי רד"ק) * והטעם , שלום רב , וכן תרגמתי * (ד) בטחו וגו' * אתם ,
 עבדי ה' , בטחו צו עד עולם , כי צו , הנכחי , משען וחוק כל העולמים הנבראים ! והייקרא
 הזה דומה גם הוא לדברי המשירה (תהלות ק"ח ט"ז י"ד) , ועיין למעלה מזה (י"ב ב') *
 ביה * הניית משרת כמשפט . (בן עזרא) * וכן תרגמתי אשכנזית , ורש"י ורד"ק ז"ל דחקו עצמם
 צוה שלא לנודק , עיין בדבריהם * והנה נמצאת המלה הזאת גם בספר תהלות (ס"ח ד) ,
 וס' יקש' שימוש הניית מאוד מאוד , עד שהמתרגם הארמי תשנה למותר , ואחריו תרגם הרמב"ן
 ז"ל , וכן דעת חכמים אחרים , כי באמת מצינו לפעמים אות צי"ת , תראה מיותרת , כמו
 והוא באחד (איוב כ"ג י"ג) , כי ברע הוא (שמות ל"ב כ"ב) , ובלשון הערב יונא שימוש צי"ת
 כזה לרוב , אך יש לפרש הכתובים הנזכרים באופן שתשמש הניית במשפחה תמיד , ורבו כזה
 דעות החבארים והמתרגמים , ואין להאריך * צור * ענין משנב ומשען , כמו הנזכר תמים
 (דברים ל"ד) , ועיין גם בניגוד רמב"ן ז"ל * (ה) כי וכו' * אלהים השפיל את היושבים
 במבצר